daarom pijnigt hij zich af met allerlei conscientievragen, welke arbeid op den Sabbath geoorloofd is en welke niet. Gesteld dat de Joodsche Synagoge een Catechismus had uitgegeven, dan zou hij de uitlegging van het vierde gebod op dat *niet-werken* alle nadruk zija gelegd. Maar de Christelijke Kerk heeft terecht geoordeeld, dat deze „strenge onderhouding van de Sabbatharust het Joodsche volk bijzonderlijk was opgelegd"; en ons niet meer gold. De hoofdnadruk bij dit gebod moet vallen niet op het lichamelijke *rusten*, maar op den *geestelijken* inhoud van dit gebod. Die geestelijke inhoud nu bestaat daarin, dat God de Heere wil, dat er op den rustdag een samenkomst zijner gemeente zal plaats vinden, waar naar zijn inzetting het Woord Gods zal verkondigd worden, de Sacramenten zullen worden bediend, gebeden en lofzangen zullen worden opgezonden en een inzameling zal worden gehouden voor de armen. Zeer zeker eischt God de Heere in dit gebod dus ook van ons, christenen, dat er in de week een bepaalde rustdag zal wezen. Wie dien rustdag in een werkdag verandert, gaat tegen het gebod Gods in. Maar dat rusten is toch slechts een zeer klein deel van het Sabbathsgebod; het is geen *doel*, maar slechts een *middel*, om tot de ware Sabbathsviering te komen. En de Sabbathsviering bestaat in den openbaren dienst Gods, die in het midden van zijn gemeente plaats vindt. Vandaar dat onze Heidelbergsche Catechismus op de vraag, welke verplichtingen uit dit gebod voor een Christenmensch voortvloeien, terecht antwoordt: niet dat ik op den Sabbath niet werken mag, maar „dat ik op den Sabbath, dat is op den *Rustdag*, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome, om Gods Woord te hooren, de Sacramenten te gebruiken, God den Heere openlijk aan te roepen en den armen Christelijke handreiking te doen". Dat is de christelijke opvatting van het Sabbathsgebod en daaraan moet dus het christelijke leven beantwoorden.

Onchristelijk is het daarom, wanneer men op den Rustdag, in plaats van de saamkomsten der gemeente te bezoeken, thuis blijft, ook al brengt men dien dag in ledigheid door. Onchristelijk, wanneer men in de publieke gebeden en lofzangen der gemeente niet deelt. Onchristelijk, wanneer men weigert christelijke handreiking aan de armen te doen. Dat alles is een *ontheiliging van den Sabbath*, veel erger dan wanneer men op den Rustdag een of ander werk verricht, waarvan de geoorloofdheid quaesticus is. En zoo is het ook *onchristelijk*, wanneer men de door God ingestelde Sacramenten niet gebruikt. Want God de Heere heeft deze Sacramenten niet ingesteld om het nu aan den mensch over te laten, of hij van die Sacramenten gebruik wil maken of niet, maar Hij heeft gelast dit te doen. Bij den doop heeft Christus gezegd: Gaat heen, onderwijst alle volken *hen doopende*. En bij het Avondmaal sprak Hij tot zijn discipelen en in hen tot heel zijn Kerk: *Doet dat tot mijne gedachtenis*. Er is hier een zeer stellig *gebod;* een gebod dat Christus aan Zijne gemeente gegeven heeft. En dat gebod neemt onze Catechismus nu terecht als een onderdeel bij het vierde gebod op, omdat het betrekking heeft op den eeredienst des Heeren. Want nieuwe geboden naast de Wet des Heeren heeft Christus niet gegeven, gelijk de Socinianen willen; de geboden van Christus zijn niets anders dan een nadere toepassing en verklaring van de onveranderlijke en eeuwige wet, die God aan zijn volk gaf.

Zelfs blijkt, hoe bij alle verschil in bedeeling, het Oude- en Nieuwe-Testament toch in den grond één zijn ook bij dit vraagstuk. Ook voor Israel heeft God de Heere sacramenten ingesteld, nl. besnijdenis en pascha, die met doop en avondmaal overeenkomen. De besnijdenis verzegelt evenals de doop de inlijving in het verbond der genade; en de paaschmaaltijd met het lam, dat geslacht wordt, is evenals het Avondmaal een heenwijzing naar het eenige slachtoffer, dat aan het kruis gebracht is, om ons te verlossen uit het diensthuis der zonde. Ook bij Israël nu was het gebruik der sacramenten volstrekt niet aan de willekeur van het volk overgelaten. Integendeel, God de Heere dreigde zeer zware straffen tegen ieder, die deze sacramenten naliet, omdat daaruit een verachting sprak van het verbond Zijner genade, dat Hij met Israel had opgericht. Wie niet besneden werd, „dezelve ziel zal uitgeroeid worden uit hare volken, *dewijl hij mijn verbond gebroken heeft*" (Gen. 17 : 14). En evenzoo: „als een man, die rein is en op den weg niet is, nalaten zal het pascha te houden, zoo zal diezelve ziel uit hare volken uitgeroeid worden, want hij heeft de offerande des Heere op den gezetten tijd niet geofferd, diezelve man zal zijne zonde dragen" (Num. 9: 13). Nu moet hierbij zeker rekening worden gehouden met het feit, dat het verbond met Israël als volk was opgericht en dat God als Israëls Koning ongehoorzaamheid van zijn volk met den dood straffen kon. Maar al is het volksverbond weggevallen, en al heeft de Overheid thans geen roeping meer om overtreders van dit gebod met den dood te straffen, toch blijft ook voor ons gelden, dat de gemeente geroepen is om de sacramenten te gebruiken, die God heeft ingesteld, en dat wie deze sacramenten niet gebruikt, daarmede het verbond Gods breekt en den toorn des Heeren op zich laadt.

In wettischen zin vatten we dit niet op. Zelfs onder Israel was wie toevallig levitisch onrein was, of zich op reis bevond, verontschuldigd, als hij het Pascha niet hield. En onder het Nieuwe Testament, waar de vrijheid van Gods kind grooter is, omdat het tuchtmeesterschap der Wet ophield, blijft het ten deele aan de eigen conscientie overgelaten, of men bij de Avondmaalsviering zal toetreden of niet. Er kunnen omstandigheden zijn, die alleen aan God en de ziel bekend zijn, waarom bij een bepaalde gelegenheid het Avondmaal niet door ons gebruikt kan worden. Maar dat is een uitzondering en heeft niets te maken met het gebruik van sommigen om *stelselmatig het Avondmaal te verzuimen*. Want in dat stelselmatig verzuimen van het Avondmaal ligt een verbreken van het Verbond der genade, een niet gehoorzaam willen zijn aan het bevel Gods. En wie zoo handelt, leidt geen christelijk, maar een onchristelijk leven.

Zoo voert ook deze onderzoeking van de belofte, die men bij de belijdenis des geloofs aflegt, ons tot dezelfde gevolgtrekking, dat wie niet van zins is ten Avondmaal te gaan, ook geen belijdenis des geloofs kan afleggen. Een belofte voor het aangezicht des Heeren ten aanhoore van heel de gemeente, staat met den eed gelijk. En wanneer deze belofte nu inhoudt, dat ik christelijk zal leven en dat Christelijk leven het gebruik der Sacramenten eischt, dan leg ik een valsche belofte af en maak ik mij schuldig aan meineed, wanneer ik niet van plan ben aan den eisch van het Christelijk leven te voldoen. Zeker, wie onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zich zelf een oordeel. Maar meent men dan, dat wie een belofte voor God en Zijn gemeente aflegt, en toch niet van zins is die belofte te houden, geen oordeel over zijn ziel haalt?

En niet minder schuldig staat een Kerkeraad, die zulk een onware belofte toelaat en in de hand werkt. Het gaat niet aan om te zeggen: gij moogt toezien, wat ge doet, ik wasch mijn handen in onschuld. Want de ambtsdragers zullen eenmaal rekenschap voor God moeten geven van het bloed der zielen, die hun zijn toebetrouwd. Wel een zeer ernstige verantwoordelijkheid rust daarom op den Kerkeraad, die zulk een belofte afneemt en op grond van die belofte den toegang tot het Avondmaal openstelt, wanneer hij niet vooraf gewaarschuwd heeft, wat die belofte inhoudt. En nog veel zwaarder wordt de schuld, wanneer de Kerkeraad toch die belofte afneemt, ook al weet hij *van te voren zeker, dat de betrokkene die belofte niet wil houden*. Maar het allerzwaarst wordt die schuld, als de ambtsdragers zelf aan deze jonge leden den raad geven om, trots die belofte, niet ten Avondmaal te gaan, want daardoor worden ze zelf medeplichtig aan deze schrikkelijke zonde.

Leestafel.

1. Dr. F. W. Grosheide, *Judas Ischkarioth*. Eene lezing. Kampen, — J. H. Kok — 1909.

De placide rust van het landelijk Schipluiden, waar hij sedert eenigen tijd predikant is en den vrijen tijd waarover de voorganger van een kleine Gemeente te beschikken heeft, — deze twee gunstige omstandigheden voor wetenschappelijke studie toont Dr. Grosheide, door zijn literairen arbeid, die hier in druk voor mij ligt, uitnemend te gebruiken.

Judas Ischkarioth is een lezing, gehouden voor een jongelingsvereeniging. Maar al doet dit ook terstond denken aan het populaire, iets wat dan nog versterkt wordt door wat de schrijver zelf zegt in zijn *Voorbericht:* „De wetenschap verder te brengen was niet de bedoeling. Evenmin mag men hier verwachten eene historisch kritische behandeling van het vele, dat in den loop der tijden over Judas is geschreven" — toch zit achter deze populaire voordracht studie, wetenschappelijke studie.

En met deze wetenschappelijke studie, die er achter zit, heb ik volstrekt niet alleen het oog op de geleerde *Aanteekeningen*, die onze doctor, ten getale van 46, achter zijn lezing heeft laten afdrukken, maar zeker ook op de lezing zelf.

Om toch een lezing als deze: over *Judas Ischkarioth* op schrift te brengen, moet men zijn onderwerp van exegetische, dogmatische en ook psychologische zijde met ijver en naar vaste methode hebben benaderd.

In *Onze Eeuw* schreef Annie de Graaff: „De christenheid heeft zich eeuwenlang bezig gehouden met den persoon van Judas Ischkarioth, den discipel van Jesus, die den Meester verried voor dertig zilverlingen. Hoe was het mogelijk dat een der volgelingen zich aan die wandaad schuldig maakte?".

Ook Grosheide heeft zich die vraag gesteld en hoewel overtuigd, dat ook hij een alles verklarend antwoord niet vermag te geven, — op p. 23 merkt hij op, „dat er in Judas altijd veel zal zijn, waar ons menschelijk verstand voor blijft staan" — heeft hij getracht het antwoord althans te benaderen.

Te benaderen van de, zooeven door mij genoemde, drie zijden vanwaar uit dit moet geschieden.

Van de tweeërlei zedelijke beoordeeling omtrent Judas: de oudere en de moderne, kiest Grosheide beslist voor de eerste.

Oordeelde men vroeger, dat Judas zich aan de ernstigste zonde had schuldig gemaakt, thans zijn er die, als Marie Corelli, zijn zonde willen vergoelijken.

Alleen het eerste oordeel acht Grosheide in overeenstemming met de Schrift en zijn lezing is er op gericht dit te betoogen.

In dit betoog nu wil het mij voorkomen, dat hij wel is geslaagd en al is het ook, dat hij bij de dogmatische en exegetische behandeling gelukkiger was dan bij de psychologische, tegenover de pogingen der moderne literatuur om Judas min of meer te rehabiliteeren heeft dit geschrift van Dr. Grosheide zijn onmiskenbare waarde.

Uit een oogpunt van kunst-proza, waaruit een lezing als deze toch ook moet bezien, — een beetje opvoeding tot esthetische cultuur is voor onze gereformeerde jongelingen geen overbodige weelde — vond ik hier en daar iets, wat niet boven bedenking is verheven.

Zoo, om iets te noemen, stoot men in het begin reeds op een bepaald verkeerde woordschikking. „Judas Ischkarioth. — Het noemen van dien naam alleen heeft ontroeringen te weeg gebracht enz." — In de ziel van den schrijver toch was: „Het noemen alleen van dien naam" enz. Zooals hij nu de woorden schikt wekt hij deze gedachten in de ziel van de meeste zijner lezers en nog minder in die van zijn hoorders, niet, althans niet terstond. Ook acht ik de uitdrukking: „de groote Dante" niet bepaald teekenend; in de beschrijving van de zalvingsscène te Bethanie, de vermelding dat Judas *moet* spreken, onvereenigbaar met die, dat hij zich een woord laat *ontvallen;* en, omdat zich aan „doopen" nu eenmaal de gedachte aan bevochtigen verbindt, het doopen van een stukske brood of vleesch in den schotel vol dadels en vijgen, minstens bevreemdend voor een hoorder of lezer, die eerst uit de *Aanteekeningen* moet leeren, dat het „brei" is geweest.

In de descriptieve partijen, waarop het bij een lezing als deze zoo aankomt, is Grosheide soms niet ongelukkig. Zoo bijv. op pag. 20 waar lang niet kwaad doet .... „men ziet licht naderen van de zijde van Jerusalem. Men hoort den dreunenden stap van een regelmatige Romeinsche legerbende en ook het geschreeuw en geraas der handlangers van den Joodschen Raad. Ze naderen snel", — vooral niet kwaad als men voor een „regelmatige" een „marcheerende" leest. Van alle descriptieve partijen kan ik dit echter tot mijn spijt niet zeggen. Zoo is in de natuurbeschrijving van Herron, en het gebergte van Judea te veel omhaal van geleerdheid en te weinig uitbeelding, om lezers, laat staan hoorders, te pakken.

Maar genoeg; de beteekenis van de *Judas Ischkarioth* van Dr. Grosheide ligt meer op het gebied van de wetenschap dan van dat der kunst. En al is het ook, dat zij op het eerste gebied de bestaande kennis niet verrijkt, op menig punt verhelderd zij die zeer zeker. Het is daarom dat ik deze „lezing" niet alleen ter bestudeering kan aanbevelen aan hen voor wie zij het eerst was bestemd, onze jongelingen, maar ook aan ouderen van dagen en onder hen zelfs aan christelijke onderwijzers en aan theologen van professie.

Onze jeugdige doctor van Schipluiden heeft wèlgedaan met deze lezing ook in druk te geven.

2. H. H. J. Heule Jr., oud-milicien. *Op wacht bij uw Vaan. De Christen in de kazerne. Een woord aan den toekomstigen milicien en aan zijne Ouders.* Boekhandel J. W. A. van Schaik, Willemsparkweg 15, Amsterdam.

De drievoudige titel van dit werkje maakt duidelijk waar het om gaat.

't Is een hartelijk en welmeenend woord van een oud milicien aan onze jongens, die hun dienstplicht moeten vervullen en ook aan hun ouders.

Een lezing door den heer Heule reeds in 1900 te Naarden gehouden, een eenvoudige toespraak, thans voor de uitgave, eenigszins omgewerkt.

Op uitnemende wijze schetst de schrijver enkele gevaren, met name voor jongens van christelijken huize, aan het kazerne-leven verbonden, en doet dan eenige goede middelen aan de hand om die gevaren te bestrijden.

Een in christelijken geest, met zaakkennis en zonder overdrijving geschreven boekje, waarin ook met nadruk op het groote nut van *de Militaire Tehuizen* wordt gewezen.

In velerlei opzicht een betrouwe Gids voor den milicien.

Christen-ouders zullen goeddoen het hun zoons in handen te geven; onze miliciens moeten het zich aanschaffen.

De geachte schrijver houdt zich vrij van den preektoon en schrijft prettig. Het boekje kost maar 10 cent en bij 50 exemplaren tegelijk maar 7½ cent.

3. *Beknopt Overzicht van de Geschiedenis der Grieksche wijsbegeerte.* W. ten Have. Amsterdam. Verslag van den door Prof. Dr. W. Geesink gehouden cursus voor de Jongelingsvereeniging ter bevordering van Christelijk leven „Excelsior" te Amsterdam. Met een voorbericht van Prof. Dr. W. Geesink.

Om te voldoen aan den wensch van den samensteller van dit Verslag, die voor dit Verslag de verantwoordelijkheid draagt, en van den uitgever van dit werkje, die het in de wereld heeft geholpen, — vestig ik er hier de aandacht op en ontleen tot zijn nadere kenschetsing het volgende van het Voorbericht:

„In het voorjaar van 1906 kwam het verzoek tot mij van „Excelsior" gedurende de wintermaanden een cursus te houden over de geschiedenis der wijsbegeerte.

Overtuigd van de onmisbaarheid zich met dit vak, althans eenigermate, vertrouwd te maken voor ieder, die zich met wijsbegeerte zelf wil bezighouden, en niet onbekend met de omstandigheid, dat de zin voor wijsbegeerte, welke in den jongsten tijd ten onzent is ontwaakt, ook gedeeld wordt door velen onzer christelijke jongelingen, heb ik aan dit verzoek gaarne voldaan.

In een cursus van telkens ongeveer 15 avonden, voor een niet academisch gehoor, kon het vak niet dan summierlijk en in populairen trant worden behandeld. Ik heb mij dan ook gedurende twee winters bepaald tot een zoo eenvoudig en beknopt mogelijk overzicht van de geschiedenis der *Grieksche wijsbegeerte*".

't Is een boekje zonder eenige pretentie. Bestemd voor onze jongelingsvereenigingen.

Vereenigingsleven.

DE UNIE „EEN SCHOOL MET DEN BIJBEL".

Naar aanleiding van den Unie Almanak voor 1909 wijdden we onlangs reeds een korte bespreking aan den stand der zaak van het Christelijk onderwijs gedurende het jaar 1908. Nu sedert dien het jaarboekje van de Unie „Een School met den Bijbel" verschenen is, mogen aan het toen geschrevene nog enkele bijzonderheden toegevoegd worden.

Waar toch nog altijd de wonderlijkste praatjes over het Christelijk onderwijs bij vele tegenstanders ervan de ronde doen, is het goed, niet alleen zich steeds de groote *innerlijke waarde* van dat onderwijs voor oogen te stellen, maar daarnaast ook geregeld op de hoogte te blijven van den grooten *omvang*, dien de arbeid van het particulier initiatief ten deze heeft aangenomen.

Het overzicht van de bestaande scholen gaven we reeds. Volge het hier nog eens in uittreksel, met vermelding van het aantal leerlingen:

jaar.	Scholen.	Leerlingen
1857	58	10.000
1864	157	23.083
1871	300	48.000
1879	326	53.000
1889	480	78.825
1899	618	97 317
1909	941	147.005

Deze 941 scholen vertegenwoordigen eene waarde van ƒ 9 410.000, wijl de gemiddelde prijs per school op ongeveer ƒ 10.000.— kan gesteld worden.

Voor de 147005 leerlingen, die onze scholen bezoeken, werd in het afgeloopen jaar (berekend tegen ƒ 30.— min ƒ 20.— aan Rijkssubsidie = ƒ 10.— per kind) ongeveer ƒ 1.470 000.— door de ouders en andere belangstellenden in de School met den Bijbel vrijwillig te zamen gebracht.

De Rijkssubsidie bedraagt over het afgeloopen jaar ongeveer ƒ 2.940.000.—.

Het aantal onderwijzers en onderwijzeressen (de hoofden niet medegerekend) op 1 Jan. 1909 aan de Scholen met den Bijbel werkzaam, bedraagt 2997 (tegen 2806 op 1 Januari 1908).

In 1908 hebben 229 kweekelingen de akte van onderwijzer(es) verkregen (tegen 168 in het vorige jaar).

Op den 1sten Januari 1909 bedroeg het aantal kweekelingen 2215 tegen 1868 op 1 Januari 1908.

Op 1 Januari 1909 waren aan onze Scholen 82 vacaturen tegen 115 op 1 Januari 1908.

Het aantal achterlijke (zwakzinnige) leerlingen bedraagt op onze scholen 1541.

Om het overzicht nog volledieger te maken, zij hieraan ten slotte toegevoegd een uittreksel uit de statistiek der Unie collectes, welke aanwijst, dat de opbrengst dezer collectes geweest is in:

1879	ƒ	41188 63½	189	ƒ	77385.40½
1880	»	72470.27	1895	»	75932.72½
1881	»	82850.19½	1896	»	77941.54½
1882	»	90577.68½	1897	»	78047.92½
1883	»	105106 20	1898	»	79545.54½
1884	»	106429.19½	1899	»	82499.92
1885	»	107096 87	1900	»	84160 16
1886	»	107309.51	1901	»	85477.47
1887	»	97815 73	1902	»	87377 00½
1888	»	93291 63	1903	»	90828.54
1889	»	91805.13½	1904	»	90035 28½
1890	»	89293.62	1905	»	90882.58
1891	»	83461.96½	1906	»	90600.91½
1892	»	81223.93	1907	»	89499.29½
1893	»	79478.42	1908	»	91029.44½

zoodat de totaalopbrengst van 30 jaar beliep ƒ 2.600.842.75.

Alleen in de jaren 1883—1889 is, zooals men ziet, de opbrengst hooger geweest dan in 1908. Sedert dien bleef zij vrijwel stationair; de kleine schommelingen, die werden waargenomen, deden haar niet beneden ƒ 75.932 dalen. Deze cijfers geven ongetwijfeld tot op zekere hoogte een maatstaf voor de beantwoording der vraag, of de offervaardigheid van de voorstanders van het Christelijk Onderwijs ten gevolge van de verhooging van het Rijkssubsidie gedaald is.

Alles wijst er op, dat het antwoord op die vraag ontkennend moet luiden. Trouwens, als er ergens een nieuwe school moet gebouwd worden en men organiseert daartoe een collecte in den eigen kring, dan is de opbrengst daarvan meestal zóó, dat zij, vergeleken met het resultaat van collectes voor meer algemeene doeleinden, een gunstig getuigenis van de mildheid der voorstanders van het Christelijk onderwijs aflegt.

En voorts vraagt men zich, met bovenstaande cijfers voor zich, weer af, hoe men er in de Liberale Unie — we herinnerden er onlangs reeds aan — toe komen kan, te beweren, dat de gelden, welke de Staat aan subsidie voor het bijzonder onderwijs uitgeeft, eenvoudig weggegooid zijn. Een oppervlakkige kennisneming van de toch ieder ten dienste staande gegevens leert immers, dat door den arbeid van het Christelijk particulier initiatief groote sommen aan het Rijk bespaard worden. Zelfs al laat men de bouwkosten buiten beschouwing, dan komt er bij den huidigen stand van zaken nog ongeveer 1½ millioen 's jaars ten laste van de particuliere beurs.

Dat overigens op de aanstaande jaarvergadering van de Unie besproken zal worden de vraag, of het Rijk voor de toekomst de methode van uitkeering van subsidie niet zal behooren te wijzigen, valt niet te verwonderen. We wezen er immers ook van deze plaats reeds herhaaldelijk op, hoe groote bezwaren de methode van thans met zich brengt, èn voor de bestaande scholen, èn voor nieuw op te richten scholen, aan welke veelal behoefte bestaat, maar die met het oog op de groote voorschotten vaak eerst geruimen tijd later gebouwd kunnen worden dan bij vervoegde subsidie uitkeering het geval zou zijn.

Een drietal voorstellen in dezen geest zullen Dinsdag 13 April a.s. in de jaarvergadering der Unie ter tafel komen. Het locaal comité te Medemblik wenscht, dat het subsidie voor het onderwijzend personeel voortaan per halfjaar worde uitgekeerd, terwijl Wouterswoude en Nieuw-Helvoet nog meer tegemoetkoming willen, in dien zin, namelijk, dat de betaling van het subsidie geschiede per drie maanden. Medemblik wil bovendien nog, dat subsidie verleend zal worden bij het bouwen van nieuwe scholen en dat de rente van het bouwkapitaal voor reeds bestaande scholen zal worden verhoogd.

Het laat zich wel voorzien, dat de Unie zich zal vereenigen met de wenschen dezer locale comité's, die inderdaad niets buitensporigs vragen. Het is dan ook te hopen, dat er bij de Regeering geen overwegende bezwaren tegen zullen bestaan, hoe eer hoe beter maatregelen in deze richting voor te stellen.

Officieele Berichten.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage ontving van de classis 's-Gravenhage, — welke tot het uitschrijven van een dank- of bedestoad gemachtigd werd, krachtens een besluit van de Gener. Synode te Amsterdam, — in hare vergadering van 9 Februari 1909, de opdracht, om namens haar een dankstoad uit te schrijven voor de Gereformeerde Kerken in Nederland, wanneer het Gode behaagt, aan Hare Majesteit, onze geëerbiedigde Koningin, een erfgenaam der Kroon te schenken.

De Kerkeraad overwegende,

dat reeds door tal van kerken besloten is een afzonderlijke ure voor danksegging te bestemmen, en dit te doen, indien eenigszins mogelijk, nog aan den avond van denzelfden dag, dat de blijde tijding van Harer Majesteits bevalling allen bereikt,

meent te moeten volstaan met de mededeeling van het besluit der classis aan de kerken, niet twijfelende, of al de kerken, die hare ernstige gebeden hebben opgezonden tot den Troon der genade voor onze Koningin, zullen het hare roeping achten, God bijzonder te erkennen voor Zijne weldaden, aan ons Koninklijk Huis bewezen.

De kerkeraad voornoemd:
J. v. d. Linden, *praeses.*
C. Lion Cachet, *scriba.*

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Soest heeft in zijn j.l. gehouden vergadering besloten, geen collectant nòch voor eenig doel aan te bevelen nòch vrijheid te geven zonder aanvraag, die een maand vooraf moet geschieden.

Namens den raad der Geref. Kerk te Soest:
P. Floor, *scriba.*

Soest, 25 Maart 1909.

Zondag 28 Maart was voor de Geref. Kerk van Nieuwendam een feestdag. In de morgengodsdienstoefening werd haar beroepen Pred., de candidaat J. Visser, in het ambt bevestigd door Dr. J. Hania van Steenwijk, die tot tekst had gekozen Handelingen 15 : 26. Aan de handoplegging werd behalve door Dr. Hania deelgenomen door den consulent Ds. A. Schweitzer van Buiksloot, en Ds. G. A. Lanting, emeritus-predikant van Nieuwendam. Des avonds verbond de beroepen leeraar zich aan zijne gemeente met een predikatie over 2 Corinthe 5 : 20.

Na de gebruikelijke toespraken werd nog een hartelijk woord gesproken door Ds. Schweitzer en Ds. Lanting, waarna de gemeente hem Ps. 132 : 6 toezong.

Stelle de Heeren onzen nieuwen leeraar tot een rijken zegen.

Tevens spreken wij hier onzen dank uit aan alle predikanten en studenten, die zoolang de Kerk vacant was, haar gediend hebben.

Namens den Kerkeraad der Geref. Kerk te Nieuwendam:
Js. Pfen, *scriba.*

P.S. Het adres van den Kerkeraad is thans Ds. J. Visser te Nieuwendam.

Classe Tholen.

Krachtens besluit der classe vergadering van 27 Jan. 1909, roept de Kerk van Anna Jacobapolder de Kerken in de classe Tholen saâm tot hare gewone vergadering op Woensdag 28 April 1909, ter gewoner plaats en ure.

Punten voor het agendum worden ingewacht vóór of op 13 April a.s. bij den voorzitter.

Namens den raad der roepende Kerk te Anna Jacobapolder:
A. Dekker, *voors.*
J. v. Strien, *scriba.*

Buitenland.

N.-Amerika. Pleidooi voor de bijzondere Christelijke school.

Tot onze groote blijdschap wordt in *de Hope* gepleit voor de vrije Christelijke school. Wanneer men weet, dat vele leden der „Reformed Church" voor de openbare school zijn, welke zij gechristianiseerd wenschen, dan verheugt het dat in het orgaan dier kerk over dit onderwerp als volgt geschreven wordt; men lese voor „opvoeding" echter telkens „onderwijs":

„Tot nu toe vond men de vrienden van eene christelijke opvoeding bij Roomschen, Lutherschen en Christelijke Gereformeerden, en het was alsof men door eene bij gestoken werd, wanneer in andere kringen een woord viel ten gunste van eene christelijke opvoeding. Het is dus een heilspellend verschijnsel, wanneer men ook buiten genoemde kerkelijke kringen begint na te denken over het groot probleem, op welke wijze aan het opkomend geslacht eene christelijke opvoeding verzekerd kan worden.

Dat men het niet dadelijk eens is over de op te volgen methode, is licht te begrijpen. De vraag, of er iets geschieden moet in de lijn van christelijke opvoeding, is niet moeielijk te beantwoorden. Ook de bewegingen op opvoedkundig gebied, de ontevredenheid met de neutrale kleur van het onderwijs in de openbare scholen van het land, zeggen het ons duidelijk, dat er eene leemte is in ons stelsel van opvoeding, die aangevuld moet worden. Wij danken er God voor, dat men dit begint in te zien.

Maar daarmede is de tweede vraag nog niet opgelost. Hoe men ze oplost in Roomsche, Lutherscbe en Christelijke Gereformeerde kringen, weten wij. Door de oprichting van parochiale en bijzondere scholen. Parochiale scholen zijn kerkelijke scholen, die in verband staan tot eene Kerk en onder het opzicht van die Kerk staan. Bijzondere scholen zijn echter niet als zoodanig parochiale scholen. In den regel zijn het vrije scholen, die wel christelijk zijn, maar niet kerkelijk. Het is mogelijk, dat zij zelfs op confessioneelen grondslag zijn opgebouwd, maar toch staan zij niet onder een kerkelijk bestuur. Ouders, die zich bewust zijn van hunne roeping, te zorgen voor eene christelijke opvoeding hunner kinderen, vereenigen zich, richten eene school op en stellen haar onder een bestuur, door henzelven verkoren, en niet aan de Kerk of aan den Staat. Mijne kinderen, zoo denkt een legelijk van hen, zijn de mijne. God heeft ze mij geschonken, en ik ben voor hunne opvoeding verantwoordelijk. Wel staan de kinderen in verband tot de Kerk — geen Gereformeerde loochent dit — en ook tot den Staat, maar in de eerste plaats zijn ze aan de ouders gegeven. Of het eindelijk dien weg moet opgaan, wanneer de publieke school meer en meer wordt eene godsdienstloose moderne sekteschool, is, dunkt ons, om niet meer te zeggen, hoogst waarschijnlijk.

Of men moet het publieke schoolstelsel kunnen hervormen, zóó hervormen, dat Christenen met vrijmoedigheid hunne kinderen naar die scholen konden zenden. Er zijn er, die meenen, dat zulk eene hervorming niet onmogelijk is. Men beweert, onze natie heeft haar christelijk karakter nog niet geheel en al verloren. Veel, men stemt het toe, is van dit christelijk karakter te loor gegaan. Maar wat verloren is, kan worden herwonnen. Dit mag het geval zijn, hoewel het een geschiedkundig feit is, dat het hoogst moeielijk is te herwinnen wat verloren is. Men beweert, dat in ons land de meerderheid regeert, en met vleit zich met de gedachte, dat de meerderheid er voor te winnen is, aan de school een christelijk karakter te hergeven. Wij hopen, dat men zich in dit opzicht niet vergist. Het denkbeeld eener neutrale school voor geheel het volk is zoo diep ingeworteld in ons volkaleven, dat zelfs velen, die belijden Christenen te zijn, nochtans van eene beslist christelijke publieke school niet willen weten. In onze schatting is de oplossing der vraag op deze manier onmogelijk, indien de publieke school de school voor alle kinderen blijft".

Winckel.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

In een vers dat al heel oud is, zoo zegt J. B., wordt gesproken over de rhetorika, doch wat er verder in gezegd wordt, is niet altijd duidelijk. Wat is nu de bedoeling? Het vers luidt aldus:

Trouwe is doodt over langhe jaren,
Eere is langhe vóór Mey vervaren,
Justicie is gevloden voor kracht en gewelt,
Geloof is van yprocisy gevangen,
Liefde slaept op beide haer wangen,
Dan Rhetorika alleen behoudt noch het velt.

Dit vers is er een van den dichter Roemer Visscher, die nu vóór drie eeuwen leefde. Hij geeft hier den „lof der Rhetorika", die der Letterkunde en Welsprekendheid, gelijk hij en zijn tijdgenooten die beoefenden, vooral in de zoogenaamde Rederijkerskamers. Zijn huis op de Gelderschekade te Amsterdam was dan ook een verzamelplaats voor letterkundigen e. a. gelijk Vondel zegt.

Zijn vloer betreden werd, zijn drempel werd gesleten
Van schilders, konstenaers, van schilders en poëten.